

Zvířata, jich ochrana a mory.

A. Ochrana zvířat.

I. Část všeobecná.

Již mojžíšské zákonodárství vykazuje celou řadu ustanovení na ochranu zvířat: povinností Židů bylo šetřiti zvířat, zejména pak užitečných a domácích zvířat; v sobotu nemá se též používatí zvířat k žádné práci, mláďata ponechána býti mají u matky své, při zdělávání rolí nemá býti hovězího dobytka používáno spolu s koňmi. Zákonodárství na ochranu zvířat proklestilo si však cestu jen ponenáhlu a kráčelo ostatně ruku v ruce s rozvojem zemědělství, kteréž posléze prohlásilo za nezbytný požadavek zákonnou ochranu užitečných zvířat naproti přílišnému vykořisťování jich. Odtud lze si zejména vysvětliti, že všechny starší normy na ochranu zvířat skoro výhradně odnášejí se ku zvířatům domácím; teprve v době novější dostalo se zákonodárství na ochranu zvířat dalšího prohloubení a vypěstění, ježto vztaženo bylo i na jiná odvětví, tak jmenovitě na honbu, rybářství, chov ptactva atd.

II. Zákonodárství rakouské na ochranu zvířat.

Mnohá nařízení ukládají trest na týrání zvířat; tak zejména vydána byla min. nařízením ze dne 12. února 1885 č. 31 ř. z. (platným pro veškeré korunní země) celá řada předpisů účinně vystupujících proti týrání zvířat.

1. Dle těchto předpisů budiž na základě § 11 cís. nařízení ze dne 20. dubna 1854 č. 96 ř. z. potrestán ten, kdo veřejně způsobem pohoršení vzbuzujícím týrá zvířata ať vlastnickým právem mu náleží nebo nikoli.

2. Příslušnými ku trestání těchto policejních přestupků jsou starostové obcí (rozh. stát. min. ze dne 21. března 1865 č. 2272) a v těchto místech, kde se nalézá zeměpenský policejní úřad, příslušným jest ten k trestnímu právosudí. Jestliže by se jisté způsoby takového trýznění častěji pozorovaly, nebo vešly v obyčej v živnostenském obchodu, vyhrazeno jest zemskému úřadu vystoupiti proti nim zvláštními záповědmi.

3. Zvláštní nařízení vydána byla s platností pro jednotlivé země korunní jako ku př. pro Horní Rakousy ohledně dopravy a vodění dobytka na porážku a telat (viz výn. místodrž. ze dne 30. července 1853 č. 12.456 č. 369 z. z.). Používání psů k tahu, kteréž v Horních Rakousích rovněž bylo zapovězeno nařízením ze dne 18. října 1851 č. 423 z. z., nelze vždy a bezpodmínečně považovati za týrání zvířat, jelikož tato sotva udržitelná záповěď vydána byla ze zdravotních ohledů; naproti tomu dlužno přílišný náklad u tažných a nákladních zvířat, zejména když se k tomu přidruží týrání, potrestati jako týrání zvířat. Pro Dolní Rakousy nařízeno bylo s poukazem na předpisy vydané proti týrání zvířat, že má býti proti každému surovému a veřejné pohoršení vzbuzujícímu týrání zvířat se vši přísností zakročováno a v daných případech že má postupováno býti vedle sazby trestní zákonem ustanovené a že k tomu hleděno býti má, aby přísně šetřeno bylo dosavadního způsobu dopravy dobytka mladého a jatečního po lodích, t. j. aby bylo nezardousené dopravováno (výn. dolnorak. místodrž. ze dne 19. listopadu 1889 č. 34851); pro Korutany (nař. místodrž. ze dne 1. září 1878 č. 4284) zapovězena doprava menších zvířat domácích pomocí psů bez náhubku, zapovězeno chovati zvířata se

svěšenou hlavou, dále nařízeno, chrániti při dopravě zvířata proti škodlivým vlivům povětrnosti atd.

4. Při dopravě železniční. Potrestáno budiž jako týrání zvířat přeplňování železničních vagonů vepřovým dobyt看em v té způsobě, že se tím zvířata poškodí neb usmrtí (vým. min. obch. ze dne 26. února 1875 č. 4700). V zimě nesmí se při dopravě (železniční) vepřového dobytka k napájení jeho používati příliš studené vody (vým. min. obch. ze dne 3. února 1876 č. 34.294).

5. Vivisekce (t. j. řezání a pokusy vědecké se živými zvířaty) smí prováděti toliko k učebním účelům a toliko po naprosté nutnosti v úředně schválených lékařských učebnách přednosta a docenti učebny této a to omámice prve dotyčná zvířata (min. výn. ze dne 17. července 1885 č. 11.783).

6. Zákony honební, rybářské a zákony na ochranu ptactva obsahují četná ustanovení na ochranu dotyčných zvířat. Hlavní z ustanovení těchto odnášejí se k záповědi, aby byla vyňata nebo ničena vajíčka a hnízda všeho ptactva divoce žijícího, neškodného, aby chytání a usmrcování byli zpěvaví ptáci, a aby chytána byla zvěř do ok. Rovněž zapovězeno jest používati při chytání ryb dynamitu a podobných třaskavin. Právem lze též zařaditi k ustanovením zákonodárství na ochranu zvířat i dobu šetření, jež dlužno zachovávat při honbě zvěře a při chytání ryb.

7. Lienbacher (viz jeho rak. trestní právo policejní str. 86) poznamenává, že nejhorší způsoby trýznění zvířat přičísti lze na vrub modernímu umění kuchařskému; avšak přece právě v tomto směru doposud promíjena byla mnohá ukrutnost, ježto se na většině při tom směšovaly momenty zlomyslnosti a pohoršení.

8. Na konec budiž vzpomenuto spolků na ochranu zvířat a četných spolků ku poznesení a rozvoji chovu dobytka, kterýmžto spolkům připsati jest hlavní zásluhu o to, že vydatně vystoupily a vystupují naproti týrání a zneužívání užitečných zvířat poučující a poukazující na užitek zvířat těch a mravně působící na jednotlivé vrstvy lidu.

B. Mory zvířecí.

I. Zvířecím morem rozuměti jest ony nemoci zvířat domácích, jimiž současně a rychlým postupem zachvácen jest značný počet zvířat, kteréž tedy jsou povahy nakažlivé. Úkolem zákonodárství jest proto stanoviti opatření k tomu cíli, by přílišným rozšířením dobytčího moru ohrožen nebyl blahobyt lidu; musí býti tedy postaráno předem o to, aby se dobytčímu moru zabránilo hned v zárodku, ježto nezřídka jedná se o zvířata domácí nejužitečnější, dále o otázku eminentně zdravotní, o požívání a užívání zvířat takovýchto mezi lidmi. Zákonodárství učinilo tedy v první řadě opatření preventivní, ale i náležitou péči věnovalo ústavům a prostředkům, aby co nejrychleji potlačen byl vypuklý dobytčí mor. Za účelem odvrácení a zničení nakažlivých nemocí zvířecích vydána byla zákonem ze dne 29. února 1880 č. 35 ř. z. jakož i prováděcím nařízením ze dne 12. dubna 1880 č. 36 ř. z. celá řada ustanovení odnášejících se ku veškerým dobytčím morům (vyjímaje plicní mor hovězího dobytka) a k pojícím se k tomu opatřením ochranným a ničivým. Citovaným prováděcím nařízením vydáno bylo poučení o zjevech nakažlivých nemocí zvířecích v tomto zákonu vyznačených.

II. Nakažlivé dobytčí nemoci.

1. Slintavka a kulhavka hovězího dobytka, ovcí, koz a vepřového dobytka. Rozšíří-li se slintavka a kulhavka po větším okrsku, může politický úřad zemský zapovědět dopravu hovězího dobytka, ovcí, koz a vepřů z onoho okrsku, kde mor vypukl a dovoliti dopravu jen uvnitř okrsku samého. Zužitkování a prodej nevařeného mléka z chorobných zvířat se zapovídá; smí-li se dovoliti zabíjení chorobných zvířat za účelem požívání masa, záleží na dobrozdání zvěrolékaře.

2. Snět (choroba slezin neboli anthrax) hospodářských zvířat domácích. Zvířata, jež považovati dlužno dle dobrozdání vyslaného zvěrolékaře za nemocná nebo podezřelá z moru, nesmí se za účelem požívání masa a zužitkování jinakých součástí porážeti. Zvířata na některém dvorci morem zachváceném, jež zdají se býti ještě zdravými a podezření nevzbuzují, smí se za účelem požívání masa zabítí jen s přivolením a za dohledu oprávněného zvěrolékaře.

3. Nozdřivka koní, oslů a mezků. Nozdřivá zvířata buďtež ihned zabita; politický okresní úřad může též naříditi zabítí zvířat majících na sobě známky, jež vzbuzují podezření nozdřivky a to tehdy, prohlásí-li zvěrolékař, že nemoc podobná dle pravděpodobnosti tu jest, nebo nelze-li za daných poměrů a okolností jinakými zákonnými opatřeními docílití účinné ochrany proti dalšímu rozšíření nemoci té.

4. Náказа neštovic u ovcí. Zjistí-li se mor neštovicový a nelze-li oddělití a místně odloučití nemocná zvířata od zdravých nebo rozmohla-li se nemoc značněji mezi stádem, buďtež kusy morem dosud nezachvácené z nouze očkovány.

5. Mor hřebců. Koně, kteří stížení jsou touto chorobou, nesmí se připouštětí.

6. Prašivina (svrabivost — scabies) koní a ovcí. Koně prašivinou zachvácení buďtež podrobeni zvěrolékařské prohlídce; koně ve značném stupni prašivé a zvěrolékařem za nevléčitelné prohlášené dlužno ihned usmrtiti.

7. Vzteklna domácích zvířat. Každý jest povinen ihned usmrtiti nebo jinak neškodnými učiniti zvíře své nebo sobě svěřené, na němž shledá známky vypuknuvší vztekliny nebo třeba jen známky poukazující na možnost vzniku vztekliny zpozoruje a ihned podati o tom oznámení oprávněnému zvěrolékaři nebo místnímu úřadu, pokud pak zřízen jest v místě zeměpanský úřad policejní, musí se i tomuto oznámení příslušné učiniti. Zvířata mající na sobě zjevy, jež vzbuzují obavu možného vzniku vztekliny, buďtež zvěrolékařem pozorována, jestliže naprosto bezpečně uschována býti mohou a vlastník nepřeje si raději je zabítí.

Usmrtiti se musí:

a) volně pobíhající nebo naprosto bezpečně neuzavřená zvířata druhu tohoto;

b) veškerá zvířata, při kterých vypukla vzteklna;

c) veškery kočky a psi, jež přišli ve styk se zvířaty vzteklinou zachvácenými;

d) jiná zvířata domácí (vzteklým) pominutým zvířetem pokousaná, jakmile se na nich ukáží známky vztekliny.

8. Dobytčí mor (zák. ze dne 29. února 1880 č. 37 ř. z. a prováděcí nařízení ze dne 29. února č. 38 ř. z. — viz pod č. III. bod 15.).

9. Plicní mor hovězího dobytka (zák. ze dne 17. srpna 1892 č. 142 ř. z., prov. nařízení ze dne 22. září 1892 č. 166 ř. z.).

a) Usmrcena buďtež ona zvířata ze skotu onemocněvší touto nákazou zvířecí a dále podezřelá z plicního moru, která jsou s nemocnými nebo podezřelými zvířaty v tomtéž dvoru nebo stáji umístěna a tudíž z nákazy podezřelá; stejným způsobem naloženo budiž s oněmi stády a s oněmi transporty skotu na železnicích a lodích, mezi nimiž konstatován jest plicní mor.

b) Dále budiž od státu provedena nejpečlivější desinfekce oněch místností, kde usmrcená zvířata byla přístřeším, jakož i zařízení a předmětů použitých pro chorobná nebo podezřelá zvířata.

c) Z nákazy podezřelými a tudíž usmrcení propadajícími označiti lze dle okolností i ona zvířata ze skotu, která umístěna byla ve dvoru sousedícím se dvorem, v němž mor řádil.

d) Maso ze skotu usmrceného k úřednímu příkazu smí se podle zvěrolékařského nálezu po úplném vystydnutí zužitkovati a opatřeno jsouc certifikátem komise morové vyvážeti.

e) Prsní orgány usmrcených zvířat postižených plicním morem nebo z téže choroby podezřelých zvířat, při nichž po usmrcení jejich plicní mor byl konstatován, musí býti zničeny a to i tehdy, když připuštěno bylo maso z tohoto hovězího dobytka k požívání lidskému, a rovněž odstraniti nutno zdechlinu zvířat morem plicním padlých a oněch usmrcených zvířat onemocněvších, jichž maso k požívání lidskému shledáno bylo nezpůsobilým.

f) Kůži, kosti, paznehty a rohy pošlých nebo usmrcených dobytčat plicním morem onemocněvších lze zpeněžiti, bylo-li prve učiněno dosti předpisům policie zvěrolékařské.

g) Je-li počet dobytčat morem, pokud se týká, nákazou podezřelých tak veliký, že by nebylo možno maso z nich zpeněžiti v obci, kde mor vypukl, a v obcích nejbližšího okolí, dovoleno jest dopravit tyto kusy do nejbližší stanice železniční nebo parolodní a převézt je do jatek nejbližšího většího místa konsumního, po případě do jatek hlavního města země nebo do sv.-marxských jatek říšského města Vídně.

III. Opatření k odvrácení zvířecích nemocí.

1. Dobytčí pasy.

a) Při dovozu. Domácí zvířata, jež postihne některý z neduhů shora naznačených pod č. II., smí se dovážeti jen na průkaz dobytčích pasů, v nichž stvrzeno jest, že zvířata ona opouštějíce místo stálého pobytu svého neměla na sobě nijakých podezřelých známek. Připuštěna nebudtež domácí zvířata tohoto druhu, o nichž takového průkazu podáno nebylo nebo která i bez ohledu k takovému výkazu nakažlivou nemocí stížena jsou nebo shledány byly na nich podezřelé známky.

b) V obchodu tuzemském. I v tuzemském obchodu musí býti předloženy pasy dobytčí

aa) při přežvykavcích, koních a prasatech, kteráž dopravují se na dobytčí výstavy;

bb) při hovězím dobytku v každém stáří, který se vede na trhy výroční nebo na dražbu nebo při hovězím dobytku (vyjímaje telata do šesti měsíců stará, jež určena jsou na porážku), jenž se žene u příležitosti změny dosavadního stanoviště do jiného místa vzdáleného více než 10 km.:

cc) při stádech přežvykavců a prasat, jež se ženou značnějším kusem země;

dd) při přežvykavcích, kteříž dopravují se po železnici nebo po lodi. Dobytkčí pasy vystavuje starosta obce.

2. Zákazy dopravy. Nabude-li mor v sousední zemi na vzdálenost 20 km. od hranic povážlivého rozsahu, může politický úřad zemský v příslušných pohraničních okresích našeho území naříditi revisi veškeré zásoby dobytka a evidenci zdravotního stavu, přírůstku a úbytku oněch druhů zvířat, jež morem byla ohrožena. Dopravovati se nesmí zvířata domácí, která stížena jsou snadno přenositelnou nemocí nebo z ní podezřelá jsou, byť i jen následkem té okolnosti, že se nalézala v témž místě nebo že byla společně opatrována.

3. Dozor na trzích a výstavách dobytka. Na všech dobytčích trzích, zvířecích dražbách a zvířecích výstavách konež se odborníky přísný dozor; vývozní trhy dobytčí vynikajícího významu může správa státní svěřiti doзору zvěrolékařů státem ustanovených. Na všech dobytčích trzích budtež příhodně oddělena a separována přihnaná dobytčata za tím účelem, by odvráceno bylo nebezpečí nákazy.

4. Opatření při dopravě po železnicích a lodích. Transporty dobytčí prohlédnuty budtež při nakládání i skládání na stanicích k tomu stanovených zvěrolékařem nebo jiným odborníkem. Vyjímaje nezbytné případy, smí býti zvířata skládána jen na místě svého určení. Jatečný dobytek nesmí se společně zasílati s dobytkem užitečným nebo k chovu určeným ani se nesmí nakládati do téhož železničního vozu nebo do téže lodi. Jatečný dobytek dovážený z cizích zemí nesmí se nakládati do téhož vlaku nebo do téže lodi, kde jsou domácí přežvykavci.

5. Prohlídka stád. Stáda musí býti každých pět dní prohlédnuta aprobovaným zvěrolékařem.

6. Všeobecné provádění prohlídky dobytka a masa.

7. Dohled k rasovným vykonávaný s hlediska policie zvěrolékařské a zdravotní.

8. Odloučení, dohled a policejní pozorování zvířat morem zachvácených nebo podezřelých.

9. Různá obmezení obchodu nemocnými nebo podezřelými a neduhem ohroženými nebo takovýmito zvířaty, zejména

a) tím, že se zakáže další doprava jich, nebo že se uzavrou pro sebe zvířata na cestě onemocnělá a morem podezřelá;

b) že se uzavrou stáje (chlěvy);

c) tím, že se zavře pastva;

d) tím, že se zakáže společné používání studen, koupání, plavení a pod.;

e) tím, že se zakáže volné pobíhání psů a malých zvířat domácích;

f) konečně tím, že se uzavře pro sebe místo i pozemnosti k ní náležející (srv. čl. »Ústavy kontumační«).

10. Zákaz trhů dobytčích a koňských, dražeb na zvířata a výstav dobytčích v místě moru a v nejbližším jeho okolí nebo vyloučení jednotlivých určitých druhů zvířat z dopravy na trhy, dražby a výstavy zvířat

11. Očkování zvířat ohrožených nebezpečím nákazy.

12. Usmrcení neduhem zachvácených a podezřelých zvířat (srv. bod II. tohoto článku).

13. Neškodné odstranění zdechlin.

14. Desinfekce stájů a míst, kterých se používalo pro zvířata morem onemocnělá a podezřelá, jakož i desinfekce nádob a jinakých předmětů, které se zvířaty nebo jich nakažlivými látkami do styku přišly, jmenovitě i oděv oněch osob, kteréž s nemocnými zvířaty zacházely.

15. Opatření při dobytčím moru.

a) Vznikne-li dobytčí mor v nějaké zemi hraničící s obvodem platnosti zákona citovaného shora pod II. č. 8 nebo v zemi, která nachází se v bezprostředním spojení s obvodem tím, nesmí se z krajín nákazou stížených dovážeti:

aa) živý ani mrtvý hovězí dobytek aniž jiní přežvykavci;

bb) nižádné zvířecí částky, odpadky, suroviny čerstvé ani sušené pocházející od přežvykavců; vyňaty jsou odtud výrobky mléčné, přeškvarený lůž, ovčí vlna, jestliže předměty tyto vyprány nebo vápnem napuštěny byly a zabaleny jsou do pytlů nebo balíků;

cc) syrová píce, sláma a jiné stelivo, pak hnůj;

dd) upotřebené chlévní náradí a postroje, do obchodu určené nošené šatstvo, podobná obuv a hadry (§ 1 cit. zák.).

b) Zakládání dobytčího katastru. V zemích stále nebo zhusta postižených morem budiž v délce 30 km. zeměpanskými zvěrolékaři za součinnosti placených a přísežných revisorů dobytčích pro obce a obvody statků založen zvláštní katastr o stavu hovězího dobytka.

c) Opatření v místě moru. Každá osada morem zachvácená budiž jako taková každému znatelným způsobem označena; § 23 zákona o moru dobytčím vypočítává celou řadu takovýchto opatření, zejména doporučuje se: odstraniti ovce a kozy z chlévů pro hovězí dobytek; zakázati vývoz a průvoz sena, slámy a jiných předmětů způsobilých zavléci látky nakažlivé; uzavřiti osadu vojenským kordonem, uzavřiti řeku a j. v.

d) Opatření při podezření moru. § 20 cit. zák. uvádí celou řadu takovýchto opatření, jmenovitě předepisuje: soupis veškerého dobytka v obci, uzavření dvorů a míst, kde se podezřelá zvířata nacházejí, zákaz, že nesmí býti zdechlá zvířata zahrabána, pokud nebyla konstatována povaha jich nemoci. Konečně obsahuje § 21 cit. zák. obšírná ustanovení o opatřeních, jež dlužno učiniti, zjistí-li se dobytčí mor.

IV. Úřadové dozorčí.

Politici úřadové jsou za spolupůsobnosti obcí povolání bdíti nad přesným šetřením oněch opatření, která učiněna byla ve smyslu zákona o dobytčím moru; nad úřady těmito vrchní dohled má ministerstvo vnitra resp. ministerstvo obchodu. Orgány výpomocnými jsou státem zřízené zvěrolékařové, není-li těch, jiní aprobovaní zvěrolékařové, pokud se týká, okresní lékaři. Co se týče zvířat podléhajících správě vojenské, zůstavena jsou opatření nutná k vyšetření a zničení nakažlivých nemocí zvířecích úřadům vojenským, pokud pak jde o ona zvířata, jež jsou v státních hřebčincích, přináležejí péče veškerá dotyčným velitelstvům a ředitelstvům.

V. Řízení při provádění zákonných opatření.

1. Povinnost k oznámení.

a) Povinnost k bezodkladnému oznámení uložena jest každému, kdo upozoruje na některém vlastním nebo dozoru jeho svěřeném zvířeti nějakou chorobu shora pod č. II. naznačenou.

b) Dále povinni jsou k bezodkladnému oznámení: zvěrolékaři, prohlázele dobytka a masa, pohodní, nabudou-li u vykonávání svého povolání známosti o tom, že vyskytla se nějaká nakažlivá nemoc mezi zvířaty nebo takové zjevy, které vzbuzují podezření, že mor vypukne.

c) Oznámení, že vypukla nějaká nakažlivá nemoc, budiž neprodleně učiněno starostovi obce, kterýž povinen jest zpraviti ihned zase politický úřad okresní.

d) Při dobytčím moru může politický úřad zemský stanoviti pro osoby, kteréž k oznámení onomu oprávněny, nikoli však povinny jsou, odměnu za první oznámení o vypuknuvším moru dobytčím v osadách, které dosud dobytčím morem postiženy nebyly, a to až do obnosu 200 zl. a za udání přestupků, jimiž porušeny byly předpisy zákona o moru dobytčím tím, že proti zákazu dovážel se dobytek hovězí a následkem toho propadl za pokutu, stanoviti se může odměnou čistý výtěžek za dobytčata propadlá stržený; konečně přináleží zemské vládě politické právo určení za oznámení jinakých přestupků páchaných proti předpisům těmto další odměnu až do obnosu 100 zl. (§ 15 zák. o moru dobytčím).

e) Vypukne-li dobytčí mor, budiž to úředně v zemských jazycích vyhlášeno a od té chvíle musí se v politických okresích nákazou postižených i v okresích s nimi hraničících v každé případnosti, kdy zpozorují se na nějakém dobytčeti známky nějakého vnitřního onemocnění vůbec, neprodleně učiniti o tom oznámení starostovi obce, pokud se týká, příslušnému úřadu politickému.

2. Starosta obce povinen jest též učiniti opatření předběžná.

3. Zřízení komisí morových. Politický úřad okresní zpraven byv o vypuknutí neb o podezření nějaké nakažlivé nemoci zvířecí povinen jest neprodleně vyslati na místo samé úředního zvěrolékaře, kterýž tvoří se starostou obce morovou komisí a má za úkol zjistiti způsob, rozšíření a příčinu nemoci, podniknouti opatření zákonem nařízená (usmrcení zvířat, oddělení a pozorování jich, odstranění a pozorování jich, odstranění a zničení zdechlin, opatření desinfekční a pod.) a zahájiti to, čeho třeba jest k jich provedení.

4. Pokousaný hovězí dobytek a koně musí zůstati oddělení a pod zvláštním pozorováním po čtyry měsíce počítaje ode dne, kdy pokousání byli; u ovcí, koz a vepřů obnáší tato lhůta jen tři měsíce.

5. Doví-li se místní úřad o tom, že pobíhá v obvodu jeho nějaké pominuté nebo vzteklinou podezřelé zvíře, povinen jest dáti ihned je zabítí nebo chytiti a dále vyrozuměti o tom politický úřad okresní, pokud se týká, úřad policejní.

6. V těch krajinách, jimiž pobíhají psi pominutí nebo podezřelí ze vztekliny, nebo v nichž vyskytuje se v rozsáhlé míře vzteklina, může býti vydáno nařízení, aby psi přivázáni byli na řetěz neb opatření byli bezpečným náhubkem, nebo voděni byli na provázku, a že jinak pobíhající psi pobiti budou, nebude-li tohoto nařízení šetřeno.

7. Zakáže se zabíjení vzteklých zvířat, jakákoli spotřeba nebo prodej jednotlivých částí nebo jejich výrobků.

8. Zdechliny zcepenělých nebo pro tuto nemoc utracených zvířat (pominutých nebo podezřelých) nesmí se stahovati a proto dlužno je neškodně odstraniti s koží i srstí.

VI. Řízení při plicním moru hovězího dobytka (zákon ze dne 17. srpna 1892 č. 142 ř. z.).

1. Jakmile dojde předepsané oznámení o vypuknutí neb o podezření moru plicního ku vědomí úřadů neb úřad příslušný doví se jinakým způsobem o nákaze morové, budiž po úředním konstatování, že nákaza skutečně vypukla nebo stává podezření její, neprodleně veškeren hovězí dobytek nalézající se v dotyčném dvorci nebo stanovišti poznamenan ostříháním srsti.

2. Zvířaty těmito nesmí více držitel jich volně disponovati a nesmí býti kusy tyto za žádnou podmínkou vyvedeny z onoho dvorce nebo stanoviště svého, leda jen na rozkaz úřadu a toliko za účelem zabítí.

3. Zemský úřad politický oprávněn jest vyslati do morové komise, jejíž útvar předepsán jest všeobecným zákonem o moru zvířecím, některého svého zvěrolékaře (zemského zvěrolékaře, zvěrolékařského inspektora, koncipistu), jenž převezme řízení komise morové, ač-li v případech zvláště důležitých a obtížných nevyšle k tomu politický úřad zemský i dotyčného okresního hejtmána (purkmistra) nebo jeho náměstka pověře jej vedením komise morové.

4. Zvířata podezřelá morem, pokud se týká, nákazou, musí býti za všech okolností odstraněna ze svého stanoviště nejdéle do 14 dní počítaje od toho dne, kdy ustavila se komise morová. Dokud tato zvířata úplně odstraněna nebyla, musí vlastník resp. jeho zástupce nebo zřízenec ponechat je bezplatně v dosavadním úkrytu jejich a postarati se bezplatně též o jich střežení, krmení a obsluhu, začez zůstává vlastníku dle zákona o moru dobytčím dovolený užitek.

5. Jakmile usmrceny byly veškery kusy hovězího dobytka nacházející se ve dvorci nebo jiném stanovišti nebo jakmile odvezena byla zvířata podezřelá morem nebo nákazou, povinen jest okresní zvěrolékař na státní útraty co nejpečlivěji desinfekovati chlévy, stáje, hnojiště, zařízení, náradí atd., nesmí vůbec místo morem postižené opustiti dříve, než byl důkladnou desinfekci provedl.

VII. Náhrada za zvířata policejně usmrcená.

1. Za ona zvířata, která k úřednímu nařízení usmrcena byla za účelem zjištění skutečné nakažlivé nemoci zvířecí — vyjímaje vzteklinu — dále za zvířata usmrcená pro podezření z nozdřivky, avšak při nichž shledalo se, že nozdřivkou postižena nebyla, poskytuje se ze státní pokladny náhrada reprezentující obecnou (tržní) hodnotu.

2. Hodnota tato budiž stanovena odhadem před usmrcením; odhadní komise sestávěj z 3 odhadců, totiž ze dvou zvláště k tomu v přísahu vzatých důvěrníků a z orgánu povolaného k tomu politickým úřadem nebo jeho delegátem. Rozcházejí-li se mínění odhadců, sluší míti za odhadní cenu průměrný obnos odhadci vyslovený.

3. Od ceny odhadní odpočítá se hodnota oněch částí, jimiž držitel po úředním nařízení a svolení volně naložiti smí.

4. Výrok o povinnované náhradě budiž prohlášen od politického úřadu zemského, z něhož možno odvolati se k ministerstvu vnitra.

5. Zemskému zákonodárství vyhrazuje se právo stanoviti povinnost náhradní za ona zvířata, za něž státní pokladna neposkytuje náhrady, z prostředků země, okresů nebo z obligatorně tvořících se pojišťovacích svazů.

6. Náhrada za usmrcená dobytčata při moru plicním

a) Za zvířata usmrcená na základě zákona ze dne 17. srpna 1892 nahradí se z ceny jejich odhadem vyšetřené $\frac{19}{20}$, tedy 95 kr. z každého zlatého jich ceny odhadní.

b) Nárok na náhradu z pokladny státní za dobytčata na základě tohoto zákona usmrcená místo má však jen v obmezené míře:

aa) jestliže opomenuto bylo předepsané včasné oznámení o vypuknutí moru neb o podezření, že mor existuje;

bb) zavinil li vlastník, zástupce nebo zřízenec jeho zavlečení moru tím, že dobytčata umístil způsobem přičícím se platným předpisům policie zvěrolékařské a jmenovitě ustanovením tohoto zákona;

cc) vypukne-li plicní nákaza u dobytčete, jež před méně než 180 dny dovezeno bylo ze země nenáležící k obvodu platnosti tohoto zákona a nebyl podán průkaz o tom, že k nákaze jeho došlo teprve po té, kdy dobytče dostalo se v obvod platnosti citovaného zákona.

Ve všech těchto případech pod č. aa), bb), cc) uvedených budiž v náhradu za dobytče k úřednímu příkazu usmrcené vyplacen toliko onen obnos, který se rovná sumě stržené za usmrcený dobytek, pokud se týká, za zpeněžitelné jich součástky po srážce všech možných útrat vzešlých následkem výkonů úředních, zahrnuje v to i výlohy spojené s desinfekcí.

7. Náhrada při moru dobytčím. Hodnota zjistiti se má u přítomnosti politického komisaře bez ohledu na vypuknutí mor dle ustanovení § 38 zákona ze dne 29. února 1880. Vlastníku přísluší v náhradu za předměty, kteréž za účelem provedení desinfekce byly na rozkaz morové komise zničeny, jejich odhadní cena; při odhadu těchto předmětů dlužno postupovati podobným způsobem, jako při odhadu hodnoty zvířat. Při tom však vyloučen jest hnůj, za kterýž se neposkytuje náhrada.

Právo na náhradu škody zaniká:

a) lze-li vlastníku zvířat přičísti nějakou vinu toho, že dobytčí mor byl zavlečen,

b) opomenul-li vlastník zvířat neprodleně oznámiti, jak se naň slušelo, onemocnění jejich;

c) vypukne-li mezi dobytkem přivezeným ze země nepřináležících k obvodu platnosti citovaného zákona nebo z nějakého okresu morem postiženého nebo vypukne-li mezi dobytkem nějakého dvorce, do něhož takovýto dobytek byl dán, do desíti dnů na to mor dobytčí (§ 35 zák. o moru dobytčím).

VIII. Náhrada výloh.

1. Stát povinen jest nahraditi veškeré výlohy, jež spojeny jsou:

a) s obhlídkou a uzavřením hranic před státy sousedními a zeměmi koruny uherské vyjímaje přilepšenou poplatku ubytovacího a přípravného k účelům vojenským, jenž se dle platných zařízení poskytuje z prostředků zemských;

b) se zjištěním, zda existuje nějaká nakažlivá nemoc dobytčí, čili nic;

c) s úřední intervencí po čas tohoto šetření;

d) s revisemi celkového počtu dobytka v pohraničných okresích v té případnosti, když hrozí nebezpečí moru;

e) s náhradou za usmrcená zvířata, pokud tyto úřední výkony nepřisloušejí obcím (obvodům statkovým).

2. Z prostředků obecních budtež uhrazeny výlohy spojené s účinným prováděním místních opatření ochranných a uzavíracích, jakož i s odstraněním zdechliny a odpadků, konečně výlohy nezbytné na zahrabání a na místa pro zakopání zdechlin určená.

3. Vlastníka postihují výlohy dozoru, oddělení, střežení a ošetřování nemocných zvířat, zabití jich, jakož i posléze výlohy spojené s desinfekcí.

4. Náklady potřebné k obhlídce dobytčích trhů atd. nésti mají osoby oprávněné k trhu, pokud se týká, podnikatelé.

5. Při moru dobytčím povinen jest stát zapraviti výlohy spojené s vydržováním zvláštních komisí ku prohlídce dobytka na státních hranicích, jakož i nésti vůbec všechny náklady za úřední výkony státních úřadů, za kordony a uzavření místa nějakého; útraty vzešlé následkem místních opatření bezpečnostních a následkem odklizení zdechlin postihují obce, kdežto náklady desinfekce hraditi musí vlastníci.

IX. Ustanovení trestní (zák. ze dne 24. května 1882 čís. 51 ř. z.):

1. Jako přestupek trestá se

a) opomenutí povinného oznámení vězením až do dvou měsíců nebo peněžitou pokutou až do 300 zl.;

b) případ, když představený obce (obvodu statkového) nebo kdokoli jiný v zastoupení jeho zamešká povinného oznámení učiníti o podezřelém případě nemoci, nebo vydá svědectví o nepravdě, vyhotovuje dobytčí pasy nebo osvědčení původu, byť to učinil jen z nedbalosti; trest: peněžitá pokuta až do 300 zl., za okolností přitěžujících může býti vysloven též trest vězení v trvání až dvou měsíců;

c) jedná-li někdo proti jiným nařízením zákonným, trestán budiž vězením až do 6 měsíců nebo na penězích až do 500 zl.

2. Jako přečin budiž potrestáno každé příslušné jednání v těchto případech:

a) když po zákonu dlužno nalézti rozsudkem na propadnutí zvířat nebo zvířecích surovin;

b) byl-li dobytek zachvácen morem;

c) bylo-li způsobeno tělesné poškození nebo smrt nějakého člověka.

V těchto případech nastupuje za trest vězení dvou let nebo peněžitá pokuta do 2000 zl.; vzešla-li tím smrt nějakého člověka, nastati má trest vězení od 1 měsíce do 3 let.

d) Přečinu dopouští se dále i ten, kdo neučiní oznámení, následkem čehož za trest mají propadnouti zvířata, o něž se právě jedná; podobně

e) i ten, kdo prohřeší se proti nařízením vydaným ohledně předkládání dobytčích pasů v pohraničném území naznačeném v § 9 zákona o moru dobytčím nebo kdo jedná proti jinakým ustanovením zvláštním v tomto zákoně obsaženým co do odvrácení a potlačení moru dobytčího nebo konečně, kdo jedná proti nařízením vydaným na základě oněch zvláštních ustanovení.

3. Další tresty: Trestní úřad prohlásí za propadlá zvířata a zvířecí výrobky surové, jimiž překročen byl zákaz dovozu nebo průvozu přes hranice říše nebo některé země, nebo jimiž obešly se určité stanice za vchod označené, nebo jimiž konečně prolomen byl postavený kordon.

4. Řízení a vynesení rozsudku o trestných činech, jež dlužno trestati jako přestupky, přikázáno jest politickým úřadům okresním, pokud se týká, námořskému úřadu zdravotnímu I. stolice, jestliže se tytéž záležitosti přihodily na moři, v ostatních případech příslušnými jsou řádní soudové.

X. Na konec budiž ještě podotknuto, že kromě těchto právě citovaných zákonů a prováděcích nařízení byl ještě vydán zákon ze dne 19. července 1879 č. 108 ř. z. a prováděcí nařízení ze dne 17. srpna 1879 č. 109 ř. z., kterýmž stanoví se povinnost desinfekční při dopravě dobytka po železnicích a lodích. Výnosem min. vnitra ze dne 1. června 1880 č. 8041 stanoveny byly poplatky za zdravotní ohledání předsevzaté při nakládání a skládání přežvykavců na železnicích. Nařízením ze dne 23. listopadu č. 138 ř. z. vydána byla další ustanovení ku provedení § 10 zákona o moru dobytčím a §§ 7 a 40 zákona o moru dobytčím (jež týkají se dopravy ovcí a koz propuštěných z kontumace). Výnos min. obch. ze dne 20. ledna 1881 č. 35.901 z r. 1880 obsahuje ustanovení o tom, že vozy pro dobytek desinfekované již v říši německé nemusí se, vstupující do Rakouska, již desinfekovati.

Min. nařízení ze dne 7. června 1881 č. 73 ř. z. pojednává o tisku dobytčích pasů a zapovídá neúřední jich náklad; výnos min. obchodu ze dne 22. prosince 1881 č. 41.101 týká se bezplatné dopravy průvodčích dobytka; výnosem min. obch. ze dne 22. ledna 1882 č. 38.316 z r. 1881 upravuje se dovoz suchých koží a kožešin; výnos min. obchodu ze dne 23. ledna 1882 č. 335 obmezuje železniční dopravu v době, kdy vypukl dobytčí mor. Zemské zákony pro Tyroly ze dne 13. prosince 1881 č. 39 z. z., pro Vorarlberk ze dne 27. prosince 1881 č. 1 z. z. z r. 1882 a ze dne 4. března 1888 č. 19 z. z., pro Dolní Rakousy ze dne 11. dubna 1891 č. 36 z. z. vytykají bližší ustanovení o náhradě škody poskytované při zvláštních chorobách zvířat.

Zvolenec, zvolitel viz Přijetí dítěte za vlastní.

Zvony kostelní viz Majetek církevní.

Zvyklosti bursovní viz Bursa.

Zvyklosti bursy plodinové.

I. Část všeobecná.

Východiskem a měřítkem platnosti nebo neplatnosti určitého jednání právního zásadně jest zákon; pokud zákon však neobsahuje ustanovení rázu donucujícího (jus cogens), dopřáno jest stranám účastnícím se určitého jednání právního jisté volnosti. Použijí-li pak strany volnosti této a srovnalou vůlí svou povýší určité náležitosti, určité kusy jednání svého za závazné, vzchází právoplatný a žalovatelný právní nárok a jemu odpovídající závazek. Vynikající skupinou takovýchto jednání právních a to jednání právních dvojstranných (neboli smluv), při kterýchž po zákonu bývá vůle stran momentem na většině rozhodujícím, jest právě obchod. Nemůžeť předkem zákonodárce býti si vědom všech možných tvarů a způsobů, ve kterých obchod se uskuteční, a i kdyby možnost tohoto opatření připustiti se dala, nebylo by zajisté prospěšno a zdrávo stanoviti do nejmenších podrobností pravidla, podle nichž se obchod ve všech případech řídití musí; předpokládáť obchod dle přirozené podstaty své jakousi pohyblivost nevízící se na úzký obzor zákonodárce nebo určitým vrstvám dotyčných osob dohledný, nýbrž má býti výsledkem nejširších a nejdůležitějších potřeb